

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.82>

Вікторія Боднар
м. Вінниця, Україна
Владислав Погорілко
м. Вінниця, Україна
Науковий керівник: Оксана Марущак

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ З ДИЗАЙН- ПРОЄКТУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної компетенції з дизайн-проектування у майбутніх учителів технологій засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Розкрито зміст аксіологічного підходу, особливості синтезу традиційних художніх форм з морфологією сучасного дизайну та методiku поетапної реалізації проєктної діяльності. Визначено, що впровадження окреслених умов сприяє модернізації технологічної освіти та підготовці конкурентоспроможного педагога в умовах глобалізації.

Ключові слова: вчитель технологій, модернізація освіти, професійна компетенція, дизайн-проектування, декоративно-ужиткове мистецтво, організаційно-педагогічні умови.

Abstract. The article substantiates the organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competence in design in future teachers of technology using decorative and applied arts. The content of the axiological approach, the features of the synthesis of traditional art forms with the morphology of modern design, and the methodology for the phased implementation of project activities are revealed. It is determined that the implementation of the outlined conditions contributes to the modernization of technological education and the training of a competitive teacher in the conditions of globalization.

Keywords: technology teacher, modernization of education, professional competence, design, decorative and applied arts, organizational and pedagogical conditions.

Процеси глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору ставлять нові вимоги до підготовки фахівців у галузі технологічної освіти. Модернізація цієї сфери неможлива без переосмислення ролі національних художніх традицій, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ), у структурі професійних компетенцій майбутніх учителів технологій.

Особливого значення набуває підготовка педагогів нового покоління – фахівців, здатних транслювати цінності українського декоративно-ужиткового мистецтва через призму актуальних методик дизайн-проектування (Марущак та ін., 2014, с. 339). Сучасний педагог, зокрема вчитель технологій, має виступати не лише транслятором знань про ремесло, а й креативним дизайнером (Марущак та ін., 2014, с. 341), здатним адаптувати етнокультурні коди до запитів сучасного суспільства.

Формування професійної компетенції з дизайн-проектування у майбутніх учителів технологій засобами декоративно-ужиткового мистецтва є

багаторівневою системою, успішне функціонування якої залежить від комплексу організаційно-педагогічних умов, які дозволяють поєднати академізм традиції з інноваційністю проєктного мислення.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та узагальнення практичного досвіду, нами було виокремлено три основні організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування професійної компетенції з дизайн-проєктування майбутніх учителів технологій засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Перша умова – реалізація культурно-освітніх та аксіологічних можливостей ДУМ в освітньому процесі – базується на розумінні того, що декоративно-ужиткове мистецтво є не просто технологією обробки матеріалів, а потужним ціннісним (аксіологічним) ресурсом (Марущак & Зузяк, 2020). У європейському освітньому просторі особлива увага приділяється формуванню у здобувачів освіти *soft skills* та національної самосвідомості засобами мистецтва. ДУМ володіє унікальними можливостями для виховання естетичного смаку та ціннісного ставлення до культурної спадщини. Це дозволяє трансформувати освітній процес із суто репродуктивного відтворення технічних прийомів у простір особистісного самовираження та професійної ідентифікації майбутнього фахівця.

Для майбутнього вчителя технологій важливо не лише опанувати різноманітні техніки декоративно-ужиткового мистецтва, а й усвідомити семантику орнаменту, філософію матеріалу та колірну символіку. Це створює внутрішню мотивацію до творчості, де дизайн-проєкт стає не лише утилітарним об'єктом, а носієм культурних сенсів (Марущак та ін., 2014, с. 342). Завдяки аксіологічній спрямованості навчання здобувач вищої освіти починає сприймати проєктну діяльність як інструмент збереження етнокультурних кодів, що є особливо важливим для педагога в умовах глобалізації.

Реалізація цієї умови забезпечує когнітивно-аналітичну готовність здобувачів вищої освіти до професійної діяльності. Вона формує фундамент для розвитку проєктного мислення, де естетична цінність виробу невіддільна від його функціонального призначення, що є базовою вимогою до сучасної технологічної освіти.

Друга умова – синтез формоутворювальних елементів ДУМ і морфології об'єктів сучасного дизайну – є ключовою для модернізації змісту освіти і спрямована на подолання консерватизму в технологічній освіті (Марущак & Зузяк, 2020). Традиційне ДУМ часто сприймається як застигла форма і передбачає копіювання зразків минулого. Натомість сучасний підхід вимагає навчання дизайн-проєктування на основі синтезу, що дозволяє здобувачам вищої освіти опанувати морфологічний аналіз об'єктів. Такий синтез забезпечує перехід від репродуктивного відтворення до креативної трансформації, де етнокультурний компонент стає не об'єктом копіювання, а джерелом інноваційних ідей.

Морфологія сучасного дизайну (його структура, лінія, об'єм, функція) накладається на традиційні принципи формотворення ДУМ. Здобувачі вищої освіти навчаються виокремлювати конструктивну основу народного виробу та інтегрувати її в сучасні предмети інтер'єру, одяг чи графічні продукти (Марущак та ін., 2014, с. 342-343). Це дозволяє майбутнім учителям технологій гармонійно поєднувати ергономічність і функціональність промислових об'єктів з глибинною естетикою народної форми. Такий підхід відповідає європейській практиці «Contemporary Craft», де межа між чистим мистецтвом і промисловим дизайном стає дифузною.

Це дозволяє майбутнім учителям технологій формувати у своїх учнів навички розв'язання складних творчих завдань, що виходять за межі простого відтворення зразків. Реалізація цієї умови сприяє формуванню операційно-технологічного рівня компетенції, оскільки здобувач вищої освіти опановує алгоритм перетворення традиційної художньої форми на актуальний об'єкт предметно-просторового середовища.

Третя умова – послідовна реалізація етапів трансляції, стилізації та інтерпретації – визначає методичну структуру освітнього процесу (Марущак & Зузяк, 2020). На нашу думку, формування компетенції має відбуватися в три послідовні етапи, кожен з яких відповідає конкретному рівню сформованості професійних навичок і певним методам проєктування:

- етап трансляції (когнітивно-аналітичний рівень). На цьому етапі, як зазначають О. Марущак і Т. Зузяк, домінує аналоговий метод (Марущак & Зузяк, 2020). Здобувачі вищої освіти вивчають наявні зразки ДУМ, копіюють їх, аналізують технологічні особливості. Це етап накопичення бази знань та освоєння «мови» мистецтва. Без якісної трансляції неможливе подальше творче переосмислення. Системне вивчення першоджерел дозволяє майбутньому вчителю технологій сформувати стійкий візуальний тезаурус, що є необхідним для глибинного розуміння художніх традицій;

- етап стилізації (операційно-технологічний рівень). Використовується аналітичний метод (Марущак & Зузяк, 2020). Здобувач вищої освіти переходить від копіювання до трансформації. Відбувається спрощення або ускладнення форми, виокремлення ключового знаку. Тут формуються технологічні вміння адаптувати традиційну форму до нових матеріалів або інструментів (наприклад, 3D-моделювання чи лазерне різання). Процес стилізації стає містком між традиційним ремеслом і сучасними технологіями, забезпечуючи гнучкість професійного мислення та здатність до конструкторської діяльності;

- етап інтерпретації (асоціативно-творчий рівень). Застосовується метод художнього проєктування (Марущак & Зузяк, 2020). Це найвищий рівень, де здобувач вищої освіти створює авторський проєкт. На основі асоціативного мислення традиційні образи ДУМ стають метафорами для створення абсолютно нових за функцією об'єктів, які несуть у собі генетичний код українського мистецтва, але є новаторськими за суттю. Завдяки інтерпретації проєктна діяльність набуває ознак авторської концептуальності, що дозволяє

майбутньому вчителю технологій не лише генерувати інноваційні ідеї, а й ефективно транслювати творчий досвід учнівській молоді. Це і є кінцевою метою модернізації освіти – підготовка творчої особистості, здатної на інновації.

Упровадження зазначених організаційно-педагогічних умов у методику підготовки майбутніх учителів технологій дає змогу структурувати навчальний план навколо реальних проєктних кейсів. Замість ізольованих дисциплін створюється інтегроване середовище, де знання з історії декоративно-ужиткового мистецтва безпосередньо використовуються в дизайн-проєктах.

Така модель відповідає європейським стандартам компетентнісного підходу, де результатом навчання є здатність фахівця діяти в умовах невизначеності та створювати додану вартість через призму креативності. Використання методів аналогового, аналітичного та художнього проєктування забезпечує системність мислення, що є важливим для педагога в умовах глобалізованого світу.

Отже, модернізація мистецької освіти в Україні вимагає відходу від репродуктивних методів навчання на користь проєктно-орієнтованих стратегій. Обґрунтовані організаційно-педагогічні умови – аксіологічна спрямованість, синтез морфологій та етапність проєктування – створюють дієву модель формування професійної компетенції з дизайн-проєктування у майбутніх учителів технологій засобами ДУМ. Це дозволяє готувати педагогів, які здатні не лише зберігати українську культурну спадщину, а й робити її актуальною частиною світового культурного простору, інтегруючи національне мистецтво в сучасний глобальний дизайн.

Список використаних джерел:

1. Марущак, О. В., Горбенко, І. В., & Клоченок, Д. К. (2014). Дизайн як проєктна складова підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, (38), 339-344. <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b9bde46e-4b9d-4e5b-8487-49d90a47b6e5/content>
2. Марущак, О. В., & Зузяк, Т. П. (2020). Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проєктування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, (8), 209-215. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905849>
3. Марущак О.В., Зузяк Т.П., Соловей В.В. Розвиток у майбутніх учителів технологій, педагогів професійної освіти художньо-творчих здібностей під час навчання декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 59. С. 54-64. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/185/180>

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.83>

Дар'я Луцюк
м. Вінниця, Україна
Ілля Мельник
м. Вінниця, Україна
Христина Пашко
м. Вінниця, Україна
Науковий керівник: Оксана Марущак

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДИЗАЙН- КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано поетапну методiku формування дизайн-компетентності майбутніх учителів технологій засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Запропонований підхід включає аналітико-пропедевтичний, концептуально-пошуковий та проєктно-реалізаційний етапи, що забезпечують перехід від вивчення етнографічних аналогів до створення інноваційних дизайнерських продуктів. Особливу увагу зосереджено на методах творчого синтезу та інженерної деталізації, які дозволяють інтегрувати національні художні традиції в сучасний освітній контекст. Результати дослідження сприяють модернізації технологічної освіти педагогів у глобалізованому світі.

Ключові слова: модернізація освіти, учитель технологій, дизайн-компетентність, декоративно-ужиткове мистецтво, проєктна діяльність.

Abstract. The article substantiates a step-by-step methodology for forming design competence of future technology teachers using decorative and applied arts. The proposed approach includes analytical and propaedeutic, conceptual and search and design and implementation stages, which ensure the transition from the study of ethnographic analogues to the creation of innovative design products. Particular attention is paid to the methods of creative synthesis and engineering detailing, which allow integrating national artistic traditions into the modern educational context. The results of the study contribute to the modernization of technological education of teachers in a globalized world.

Keywords: modernization of education, technology teacher, design competence, decorative and applied arts, project activity.

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується пошуком нових підходів до професійної підготовки вчителів технологій. В умовах глобалізації та інтеграції українського мистецтва у світовий культурний простір особливої актуальності набуває питання збереження національної ідентичності через призму дизайн-освіти (Гапон-Байда & Деркач, 2023). Використання потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ) у процесі дизайн-проектування дає змогу не лише формувати технічні навички, а й розвивати художньо-образне мислення майбутніх фахівців. Особливого значення цей процес набуває у контексті підготовки майбутніх учителів технологій, адже

їхня професійна місія полягає не лише в опануванні ремесла, а й у здатності навчити нове покоління бачити в традиційному мистецтві живий ресурс для інновацій. Учитель технологій сучасної формації має виступати в ролі педагога-дизайнера, який володіє методологією перетворення етнокультурних знань у функціональні об'єкти предметного середовища.

Ефективність підготовки майбутніх учителів технологій забезпечується реалізацією поетапної методики, яка трансформує статичні знання ДУМ у динамічний інструментарій творчої діяльності. Кожен етап методики логічно впливає з попереднього, формуючи стійку професійну траєкторію – від глибокого аналізу першоджерел до інженерного втілення авторського задуму.

Аналітико-пропедевтичний етап, який ми визначаємо як фундамент усієї методики, є складним процесом інтелектуальної деконструкції традиційного мистецтва та його подальшої трансформації у проєктну площину (Марущак & Зузяк, 2020). На цьому рівні майбутній вчитель технологій перестає бути пасивним спостерігачем і стає дослідником, який розкладає об'єкт ДУМ на «генетичні коди» – ритм, колірну пропорцію, семантичне навантаження та конструктивну логіку. Психолого-педагогічне значення цього етапу полягає у переході від репродуктивного копіювання до усвідомленого проєктного мислення, що дозволяє уникнути поверхневої стилізації.

Процес аналізу розпочинається з методу аналогового проєктування, де здобувач вищої освіти працює з прямими та непрямыми аналогами (Марущак & Зузяк, 2020). Наприклад, під час проєктування сучасного набору для спецій прямим аналогом може бути традиційний керамічний куманець або сільничка з Опішні. Здобувач вищої освіти досліджує не лише зовнішній вигляд, а й ергономіку – те, як майстри минулого вирішували питання зручності та зберігання продукту. Водночас робота з непрямыми аналогами дозволяє запозичувати ідеї з об'єктів, що мають іншу функцію, але споріднену структуру. Так, вивчаючи плетіння звичайної корзини з лози, майбутній вчитель технологій може перенести принцип ажурності та проходження світла крізь фактуру у дизайн плафона для сучасного світильника, де кошик стає не предметом побуту, а джерелом візуального ритму.

Глибоке занурення у змістовну частину мистецтва відбувається через семантичний та композиційний аналіз (Марущак & Зузяк, 2020). Вивчаючи, наприклад, подільську вишивку, здобувач вищої освіти не просто фіксує геометричний візерунок, а дешифрує символ ромба з крапкою як знак родючості. Це дає змогу закласти у сучасний проєкт, скажімо, у графічний дизайн пакування, не просто декор, а конкретне смислове послання. Водночас проводиться аналіз колірно-графічного вирішення. Здобувач вищої освіти виокремлює характерну палітру, наприклад, таких об'єктів, як яворівська забавка, зокрема – яскраво-зелений та жовтий кольори на білому тлі – та спрощує складні «вербівки» до абстрактних ліній, які стають основою для сучасної модульної системи в інтер'єрі.